

Віталій Мартинюк,
заступник директора
Міжнародного інституту
гуманітарних технологій, м. Київ

БАЛТО-ЧОРНОМОРСЬКИЙ СОЮЗ: ПРОБЛЕМИ СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Висвітлюються проблеми та перспективи створення Балто-Чорноморського союзу на межі впливів світових полюсів та актуалізації цієї ідеї в умовах конфлікту в Україні, втілення якого може надати поштовху прагненням України до інтеграції в ЄС та зміцненню безпеки у Східній Європі. З цією метою проаналізовано не вирішені проблемні питання у створенні такого союзу: мета і завдання союзу; країни-учасниці; формат і механізми його існування; наявні та потенційні перешкоди. Відповіді на них дозволяють наблизитись до матеріалізації ідеї та визначення її подальших перспектив.

Ключові слова: Балто-Чорноморський союз, інтеграція, агресія Росії, забезпечення безпеки, країни-учасниці, партнерство.

Згідно з класичною геополітикою, яка описана в працях Х. Маккіндера [1, с. 70] та Н. Спайкмена [2, с. 4], існує два геополітичних простори – телурократичний (хартленд) і таласократичний (зовнішній півмісяць). Між ними розташований регіон, якому відведена ключова роль у глобальному балансі сил [3, с. 125]. Цей контактний регіон (римленд) є ключовим простором для зміни балансу сил між телурократичними або таласократичними державами [4, с. 34].

Країни Балто-Чорноморського регіону відносяться до країн римленду або прикордоння, тобто знаходяться у стиковій зоні, через що вони стають об'єктами геополітичного і геостратегічного значення, але й також впливу. Вони займають дуже вигідне економіко-географічне положення, де пролягають торгові шляхи між різними економічними центрами. Тому їхнє транзитне положення

завжди викликає геоекономічний інтерес у великих держав або блоків держав [5, с. 15]. Стикові зони зазвичай є периферією геоекономічних регіонів та зонами напруження, буфером між ними. У широкому сенсі ця стикова зона охоплює країни Балто-Чорноморського регіону: Україну, Польщу, Литву, Латвію, Естонію, Словаччину, Білорусь і Молдову.

На сьогодні для Європи суттєво зросло значення цього регіону як зони, контроль над якою дозволяє зміцнити роль і місце в світовій системі. Не випадково Росія намагається утримати цей простір під своїм контролем. В іншому випадку, вона скотиться остаточно до рівня азійської держави й обмежиться регіональним лідерством. З усвідомленням такої перспективи Росія вдається до самих радикальних та агресивних дій, які ми бачимо сьогодні, намагаючись роз'єднати регіон, поступово поширюючи свій вплив на його окремі частини.

Роз'єднаність Балто-Чорноморського регіону лише погіршить становище його країн. Якщо не інтеграційні процеси, то принаймні поглиблена співпраця в регіоні мають стати тією рушійною силою, яка зцементує позиції країн та сприятиме їхній безпеці, політичному й економічному розвитку, але й також позитивно вплине на Європу, Євразію і світ в цілому.

Проблематика країн прикордоння, крім Х. Маккіндера та Н. Спайкмена, була більш детально досліджена у працях С. Г. Яременка, М. В. Багорова, О. І. Шаблія, Б. П. Яценка та інших. Ідея об'єднання Балто-Чорноморського регіону теж не нова. Вона висловлювалася ще Михайлом Грушевським, українським публіцистом Юрієм Липою, польським мислителем Юліушем Мірошевським. М. Грушевський [6, с. 46] виклав основні ідеї щодо ролі Чорного моря у визначенні політики України, а Ю. Липа вказав на історичну спільність орієнтації за віссю Північ – Південь – від Скандинавії та балтійських країн до Чорного моря і Малої Азії, та переконував щодо доцільності створення чорноморсько-балтійської федерації [7, с. 17]. В свою чергу, Ю. Мірошевський запропонував створити співтовариство країн регіону на протидію їхньої інтеграції до ЄСРП.

В сучасних умовах розвиток ідеї досліджений в роботах Л. Россохи [8, с. 20], В. Майданюка [9] та П. Гобла [10]. Вона також знайшла своє відображення у заявах та промовах політиків країн Балто-Чорноморського регіону. Однак, до цього часу ця ідея не набула конкретних обрисів та практичної реалізації, а також потребує постійного перегляду, в залежності від змін ситуації в регіоні та навколо нього.

В епоху Радянського Союзу не було умов для розробки та реалізації подібного співробітництва. Вже у 1993 р. український Інститут трансформації суспільства розпочав дослідження потенційних можливостей і переваг Балто-Чорноморського партнерства. Після закінчення «холодної війни» на офіційному рівні вперше про відновлення Балто-Чорноморського співробітництва за участю України висловився колишній президент Литви Альгірдас Бразаускас на саміті 1997 р. у Вільнюсі. Під час головування цієї країни у Раді держав Балтійського моря (РДБМ) було досягнуто консенсусу щодо участі третіх сторін, зокрема України, у діяльності цієї організації. У 1999 р. на конференції у Клайпеді президенти Литви, України та Польщі обговорювали створення нових транзитних шляхів від Балтійського до Чорного морів [11, с. 25].

В подальшому, на початку 2000-х років відбулася певна інституалізація геоекономічно, геополітично та історично обумовленого Балто-Чорноморського співробітництва. Так, у грудні 2005 р. у Києві відбулось установче засідання Спільноти демократичного вибору за участі президентів України, Грузії, Литви, Естонії, Латвії, Румунії, Словенії, Молдови, колишньої Югославської Республіки Македонія, представників Польщі, Болгарії та Азербайджану, на якому було ухвалено Декларацію країн Спільноти демократичного вибору, згідно з якою країни Балто-Чорноморсько-Каспійського регіону виступили за налагодження тісніших зв'язків між урядами та суспільствами у різних сферах. Пізніше, у травні 2006 р. у Вільнюсі відбувся саміт лідерів Балто-Чорноморського регіону, на якому був зроблений наголос на важливість регіонального співробітництва для європейської та трансатлантичної інтеграції. Однак, ідея

Балто-Чорноморського союзу прозвучала вже не так відверто, тому що на той час лише Україна, Грузія і Молдова не були членами Євросоюзу.

Згаданий саміт практично співпав з початком формування в ЄС нової політики на східному напрямку. У 2007 р. була започаткована «Чорноморська синергія», у 2008 р. роботи з реалізації ініціативи Польщі та Швеції щодо Східного партнерства увійшли в заключну стадію, а в травні 2009 р. Східне партнерство було офіційно введене в дію. Нова ініціатива охопила частину Балто-Чорноморського регіону, що нівелювало ідею створення Балто-Чорноморського союзу.

Період до початку 2015 р. був позначений розвитком Східного партнерства, головними досягненнями якого стали підписання угод про асоціацію та створення зони вільної торгівлі між ЄС з одного боку та Україною, Грузією і Молдовою з іншого. Але все це відбулось після початку агресії Російської Федерації проти України, що кардинально змінило ситуацію у Балто-Чорноморському регіоні. Росія не тільки анексувала Крим та вторглась в український Донбас, але й різко активізувала політику інформаційних та військових погроз безпеці інших країн регіону. Навіть союзна до Росії Білорусь не уникала цієї участі – у березні 2015 р. російські націоналісти озвучили ідеї, що східні білоруські області «незаконно» увійшли до складу Білорусі [12].

Враховуючи нові виклики та нездатність існуючого формату Східного партнерства ЄС протистояти їм, на початку березня 2015 р. Рада міністрів закордонних справ ЄС офіційно запустила процес перегляду Європейської Політики Сусідства, включаючи й Східне партнерство [13]. Окрім агресії Росії, причинами такого рішення стали: необхідність врахування продиктованих часом змін; досягнення визначених ініціативою перших результатів; початок функціонування Євразійського економічного союзу за участю Білорусі і Вірменії, що роз'єднало простір Східного партнерства; необхідність перегляду політики ЄС стосовно Росії.

Все це підтвердило значимість Балто-Чорноморського регіону для Європи і світу в цілому та актуалізувало ідею створення Балто-Чорноморського союзу. Однак, на відміну

від попередніх поглядів на створення такого співтовариства, сьогодення вимагає нових підходів до його інституційного наповнення, а саме чіткого формату, мети, завдань і механізмів його функціонування, а також визначення наявних і потенційних перешкод для реалізації ідеї.

Щодо формату, пропозиції варіювались від конфедерації до союзу. Вперше ідея створення союзу була зафіксована ще у серпні 1919 р. на конференції у Латвії, де представники Фінляндії, Естонії, Литви, Латвії, Польщі та України підписали документ, який започатковував Балто-Чорноморський союз за принципами конфедерації. Однак, до практичної реалізації справа не дійшла, оскільки глибока інтеграція не знайшла розуміння усіх сторін. Відтоді до ідеї конфедерації вже не повертались, і на сьогодні вона не виглядає актуальною.

Ідея створення Східноєвропейського союзу актуалізувалась у 2005–2007 рр. Її активно підтримували країни Вишеградської групи та Балтії, в обмін на підтримку ініціативи Франції про створення Середземноморського союзу [14]. Однак, схвалення у 2007 р. нового Лісабонського договору ЄС, на заміну Маастрихтського договору, змінило принципи функціонування ЄС і відкинуло ідею нових союзів. Країни-члени ЄС зосередились на зміцненні і забезпеченні функціональності Європейського Союзу, а також підвищенні ефективності НАТО, що надає їм гарантії захисту від російської агресії.

Отже назва «Балто-Чорноморський союз» на сьогоднішній день буде некоректною, адже такий формат несприятливий для країн Балто-Чорноморського регіону, які вже є членами Європейського Союзу. Тому, більш доцільно обрати інший формат, який би відповідав меті і завданням співпраці.

Враховуючи різні рівні розвитку держав регіону, членство більшої частини з них в ЄС і НАТО, а інших – в СНД (Білорусь і Молдова), ОДКБ (Білорусь) та Євразійському економічному союзі (Білорусь), доцільно майбутню організацію сформувавши у форматі поглибленого регіонального співробітництва з визначенням її назви – «Балто-Чорноморське Співтовариство». Це апріорі

передбачає більш поглиблену форму співпраці, дозволить зробити нове утворення дієвим, гнучким та відкритим до розширення, а також запровадити спільні правила у різних сферах.

Метою Балто-Чорноморського Співтовариства доцільно визначити посилення регіонального співробітництва задля забезпечення безпеки, економічного розвитку, поглиблення міждержавних зв'язків, сприяння процесам європейської інтеграції країн.

Враховуючи сьгоднішні інтереси можливих членів Балто-Чорноморського Співтовариства, його завдання можна сформулювати таким чином:

- поглиблення міждержавного співробітництва у Балто-Чорноморському регіоні;
- сприяння гарантуванню стабільності і безпеки в регіоні, розвиток оборонного співробітництва;
- встановлення верховенства права, сприяння демократизації, захисту фундаментальних прав та свобод;
- економічне співробітництво та зближення з політиками ЄС;
- енергетична безпека, підтримка розвитку інфраструктури, гармонізація політик у сфері енергетики за стандартами ЄС;
- співпраця у сферах культури, освіти та науки, інформаційного суспільства, ЗМІ та громадянського суспільства.

Враховуючи, що сьогодні Балто-Чорноморський регіон поділений на очевидні групи країн (членів ЄС, членів ЄАЕС, асоціації з ЄС), виникає запитання, що робити на даному етапі – розпочати створення Балто-Чорноморського Співтовариства за принципом організації відкритого формату, чи дочекатися готовності усіх його потенційних членів. З врахуванням нинішній реалій, найбільш доцільним вважається відкритий формат. Тобто, процес створення Балто-Чорноморського Співтовариства доцільно розпочати вже зараз, опираючись на вісь Варшава – Київ, або й навіть трикутник Варшава, Вільнюс, Київ. Очевидно, що до створення Співтовариства долучаться Латвія, Естонія,

Молдова і Грузія, а також Словаччина й, не виключено, інші країни Вишеградської групи. В перспективі до Співтовариства можуть приєднатися Швеція та Фінляндія.

Участь Білорусі, яка на сьогодні оцінюється як малоймовірна, може різко актуалізуватися, на що вказують наступні фактори:

1) бажання білоруського керівництва створити стабільну зону добросусідства;

2) зацікавленість Білорусі в участі у регіональних форматах співпраці у Чорноморському і Балтійському регіонах (Білорусь є спостерігачем в ОЧЕС та Раді держав Балтійського моря);

3) прагнення зберегти суверенітет Білорусі, на який все більше зазіхає Російська Федерація в умовах провалу своєї політики стосовно України;

4) очевидна необхідність для Білорусі розвивати співпрацю з сусідніми країнами.

Фрагментарно Балто-Чорноморське Співтовариство може опиратись на існуючі формати Вишеградської групи, Східного партнерства ЄС, ГУАМ, але лише частково. Із членів Вишеградської групи Польща і Словаччина можуть одразу увійти до його складу. Чеська Республіка та Угорщина не відносять себе ні до Балтійського, ні до Чорноморського регіонів. Країни-учасниці Східного партнерства взагалі розбились на три окремі групи. До першої групи входять Україна, Молдова і Грузія, які прагнуть інтеграції до Євросоюзу і, вірогідно, стануть членами Балто-Чорноморського Співтовариства. До другої групи входять Білорусь і Вірменія, які беруть активну участь в ініційованих Росією інтеграційних процесах, і вірогідність їх приєднання є зараз низькою. Окремо відзначається Азербайджан, який також є членом ГУАМ. Він готовий до різноманітних форматів співпраці з усіма країнами Чорноморського і Балтійського регіонів, але уникає будь-яких інтеграційних процесів та намагається самостійно реалізувати свої зовнішньополітичні амбіції [15].

Дієздатність і стале функціонування Балто-Чорноморського Співтовариства може забезпечуватись відповідними механізмами досягнення мети та виконання

завдань. Перш за все слід звернути увагу на те, що у Європейській Політиці Сусідства (ЄПС) існує певний дисбаланс. ЄПС поділяється на два напрямки – південний і східний. Якщо на південному напрямку ЄПС з 2008 р. функціонує Середземноморський Союз, то на східному напрямку ЄС вирішив обмежитись менш потужною формою співпраці – Східним партнерством, яке, на відміну від Союзу, не має належного інституційного наповнення. В результаті, багатосторонній вимір Східного партнерства виявився малоефективним, а всі його досягнення стали можливими завдяки двостороннім відносинам ЄС з країнами-партнерами.

Збалансування східного вектору ЄПС можливе за рахунок посилення багатосторонньої співпраці у Східній Європі та функціонування Балто-Чорноморського Співтовариства. Останнє повинно мати чіткі інституції, які координуватимуть міждержавну діяльність. На основі аналізу структур Середземноморського Союзу, Центральноєвропейської ініціативи, Енергетичного Співтовариства, ОЧЕС, Вишеградської групи, ГУАМ, доцільно запропонувати, що найвищим органом Співтовариства має стати Форум глав держав та урядів, а його робочим органом – форум міністрів закордонних справ, на засіданнях яких будуть розглядатися політики і програми, що стосуються Балто-Чорноморського регіону. На постійній основі має діяти виконавчий орган – Секретаріат Балто-Чорноморського Співтовариства. На парламентському рівні доцільно створити міжпарламентську асамблею Співтовариства. Для організації роботи у різних сферах можуть проводитись форуми відповідних міністрів, а також створюватися робочі групи взаємодії.

Багатостороння співпраця в рамках Співтовариства має ґрунтуватися на реалізації конкретних проектів за участю двох та більше країн, але з обов'язковою участю хоча б однієї країни-члена ЄС і однієї країни-партнера. Проекти мають координуватися Секретаріатом Співтовариства.

Окремо доцільно передбачити проведення щорічних форумів безпеки на вищому рівні, а також багатосторонні консультації, з метою прискорення процесів врегулювання конфліктів, забезпечення регіональної безпеки і стабільності.

Балто-Чорноморське Співтовариство має налагодити тісну співпрацю з НАТО, а країни Співтовариства, які не є членами ЄС і НАТО, можуть брати участь в операціях і місіях з підтримки миру та стабільності у Східній Європі під егідою ЄС та Альянсу. Організація має розвивати багатостороннє військове співробітництво, основою для якого може стати створена литовсько-польсько-українська бригада (LITPOLUKRBRIG), а також практичне військово-технічне співробітництво, проведення багатосторонніх навчань збройних сил країн Співтовариства та спільних курсів військової підготовки.

В рамках Балто-Чорноморського Співтовариства має формуватися зона вільної торгівлі. В сфері енергетики основна увага має приділятися гарантуванню енергетичної безпеки регіону, реалізації конкретних енергетичних проектів із залученням країн-постачальників, країн-транзитерів і країн-споживачів задля стабільного і ефективного постачання енергоресурсів.

Доцільно створити форум громадянського суспільства Балто-Чорноморського Співтовариства на рівні представників організацій громадянського суспільства з країн-членів, який об'єднуватиме мережі громадський організацій за секторальним принципом для поглиблення співробітництва між ними та урядовими органами, обміну досвідом та реалізації конкретних проектів.

Водночас, не важко передбачити й деякі наявні та потенційні перешкоди для створення та функціонування Балто-Чорноморського Співтовариства. По-перше, окремі члени Європейського Союзу можуть остерігатися створення нової організації, яка частково дублюватиме вже існуючі формати політики ЄС на Сході. Тому Балто-Чорноморське Співтовариство необхідно позиціонувати виключно як складову східного вектору ЄПС.

По-друге, слід визначити джерела фінансування нової регіональної організації. Оскільки Співтовариство могло б стати багатостороннім виміром для східного вектора ЄПС – Східного партнерства, то частково його фінансові потреби могли б покриватися за рахунок фондів ЄС, які виділяються на Східне партнерство, частково – за рахунок внесків країн-

членів на забезпечення інституційної діяльності, а частково – за рахунок коштів європейських фінансових установ (Європейський Банк Реконструкції та Розвитку, Європейський Інвестиційний Банк).

По-третє, Російська Федерація, без сумніву, сприйме Балто-Чорноморське Співтовариство як загрозу своїм національним інтересам та робитиме все можливе для перешкоджання створенню та подальшій діяльності нової організації. Однак, саме створення такого Співтовариства та його безперерйне функціонування стане фактором стабільності регіону і нівелює деструктивний вплив Росії.

По-четверте, не всі країни Балто-Чорноморського регіону готові стати членами Співтовариства, яке діятиме за стандартами ЄС. Це в першу чергу стосується Білорусі. Однак, білоруське керівництво постійно демонструє зацікавленість в участі в усіх можливих форматах регіональної співпраці, підтвердженням чого є членство Білорусі в Центральноевропейській ініціативі, яка теж працює за стандартами ЄС.

Висновки

1. Ідея створення організації поглибленого співробітництва у Балто-Чорноморському регіоні назріла давно, але її актуальність різко зросла в умовах сьогодення, спричинених членством частини країн регіону у Європейському Союзі, прагненням інших країн до поглиблення інтеграції з ЄС та агресивними діями Російської Федерації, спрямованими на перешкоджання євроінтеграційним процесам та підрив стабільності в регіоні.

2. Відсутність видимих результатів функціонування багатостороннього виміру Східного партнерства ЄС вказує на доцільність створення на цьому просторі Балто-Чорноморського Співтовариства, яке може стати новим форматом багатосторонньої співпраці та гарантування стабільності і розвитку у Східній Європі.

3. Враховуючи сьогоденні інтереси можливих членів Балто-Чорноморського Співтовариства, його співпраця має зосереджуватися за сферами поглибленої міждержавної взаємодії, безпеки та оборонного співробітництва,

економічного розвитку, демократизації, верховенства права, захисту прав людини і національних меншин, енергетичної безпеки, розвитку інфраструктури, культури, освіти та науки, інформаційного суспільства та ЗМІ.

4. Найвищим органом Співтовариства має стати Форум глав держав та урядів, його робочими органами – форуми міністрів закордонних справ і міністрів за відповідними сферами; на парламентському рівні доцільно створити міжпарламентську асамблею Співтовариства, на громадському – форум громадянського суспільства; окремо доцільно передбачити проведення щорічних форумів безпеки на вищому рівні.

5. Враховуючи наявні та потенційні перешкоди для створення та функціонування Балто-Чорноморського Співтовариства – можливу опозицію окремих країн-членів ЄС, невизначеність джерел фінансування, спротив Російської Федерації, неготовність окремих країн Балто-Чорноморського регіону до поглибленої співпраці, подальші дослідження доцільно зосередити на чіткому визначенні механізмів безперебійного функціонування Співтовариства, виявленні перешкод та визначенні шляхів їх подолання.

Список використаних джерел та літератури

1. Маккіндер Г. Д. «Географічна вісь історії» / Пер. з англ. Є. Троян – Часопис «І», 2005. – С. 70.
2. Nicholas J. Spykman, *The Geography of the Peace*/ N. J. Spykman – New York: Harcourt, Brace and Company, 1944. – С. 4
3. Блій Г. де, Муллер П. Географія: світи, регіони, концепти / Пер. з англ; Передмова та розділ «Україна» О. Шабля. – К.: Либідь, 2004. – С. 125.
4. Nicholas J. Spykman, *The Geography of the Peace*/ N. J. Spykman – New York: Harcourt, Brace and Company, 1944. – С. 10 .
5. Яременко С. Г. Балто-чорноморское пространство как геополитическая стыковая зона: теоретические аспекты/ С. Г. Яременко – Одеса: Одеська національна академія харчових технологій, 2014. – С. 4.
6. Грушевський М. С. «Орієнтація чорноморська» / М. С. Грушевський – 1918.
7. Липа Ю. Чорноморська доктрина // Всеукраїнська трилогія / В.Яременко (керівник проекту). – Бібліотека українознавства.

- К: ВАТ «Білоцерківська книжкова фабрика», 2007. – Т. 2. – С.17.
8. Рассоха Л. Балто-чорноморське партнерство: перспективи є / Л. Рассоха -Україна і світ, 2006. – № 20-21. – С. 20
 9. Майданюк В. Балто-Чорноморський союз як альтернатива східно-західному вектору [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://vgolos.com.ua/articles/baltochornomorskyy_soyuz_yak_alternatyva_shidnozahidnomu_vektoru_142465.html
 10. Paul Goble, From East-West to North-South: Moscow's Actions in Ukraine Reignite Talk of a Baltic-Black Sea Union / P.Goble – Eurasia Daily Monitor, Volume: 11 Issue: 99, 2014.
 11. Рассоха Л. Балто-чорноморське партнерство: перспективи є / Л. Рассоха -Україна і світ, 2006. – № 20-21. – С. 25.
 12. «Русские националисты ставят под сомнение целостность Беларуси» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.belaruspartisan.org/politic/298576/>
 13. Final remarks by High Representative/Vice-President Federica Mogherini following the Informal Meeting of Foreign Affairs [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://eeas.europa.eu/statements-eeas/2015/150307_02_en.htm
 14. Маліцький Я. Від Люблінської унії до Європейського Союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www2.polskieradio.pl/eo/print.aspx?iid=82500>
 15. Paul Goble, From East-West to North-South: Moscow's Actions in Ukraine Reignite Talk of a Baltic-Black Sea Union / P.Goble – Eurasia Daily Monitor, Volume: 11 Issue: 99, 2014.

V. Martyniuk

BALTIC-BLACK SEA UNION: CURRENT PROBLEMS AND PROSPECTS OF FURTHER DEVELOPMENT

The report highlights the problems and prospects of establishing the Baltic-Black Sea Union between of the poles of global influence as well as actualization of this idea in the light of the conflict in Ukraine. Its implementation can provide impetus to Ukraine's aspirations for the EU integration and enhancing security in the Eastern Europe. To this end, unsolved problems of the creation of such a union have been analyzed: the purpose and objectives of the Union; member countries; format and mechanisms of its functioning; existing and potential obstacles. The answers allow getting closer to materializing the ideas and determine its future prospects.

Key words: Baltic-Black Sea Union, integration, Russian aggression, enhancing security, member countries, partnership.

W. Martyniuk

BAŁTYK-MORZE CZARNE UNIA: DZISIEJSZE PROBLEMY I PERSPEKTYWY

Raport zwraca uwagę na problemy i perspektywy dla utworzenia Bałtyckiego Morza Czarnej Unii na krawędzi globalnych wpływów biegunów i aktualizowanie ten pomysł w konflikcie na Ukrainie. Jego realizacja może dać impuls do aspiracji Ukrainy do integracji z UE i większe bezpieczeństwo w Europie Wschodniej. W tym celu przeanalizowano nierozwiązane problemy w tworzeniu takiej unii: cel i cele Unii; kraje członkowskie; Format i mechanizmy jego istnienia; istniejące i potencjalne przeszkody. Odpowiedzi, aby mogli zbliżyć się do materializacji idei i określić swoje perspektywy na przyszłość.

Słowa kluczowe: integracja Unii Bałtyk-Morze Czarne, bezpieczeństwa, agresji państw członkowskich, partnerstwa.